

Prózák, naplórészletek

Kezdem olyannak felfogni a világot, amilyen. Így aztán az öröm csak a boldogtalanság udvarában hizlalható láthatóvá, s a keserűség is csak a „felhőtlenység” fényében köp epét. A dialektikát tehát – ami mindig nagyon foglalkoztatott; talán mert sosem tudtam úgy művelni, mint azt a parazita lét kívánta volna – nem tanulni, élni kezdem.

Furcsa felismerések. Több dolog kezd egyeztetetlenné válni. Jó úton tudom magam, de ezen az úton kérdőjelek a kilométerkövek. Krisztust nem látok, égi zengzetet nem hallok, maradok tehát a józan eszemnél, s ki tudja meddig.

Pedig nem történt semmi. Mint általában, s mint sohasem. Mi a történetlenség virágkorát éljük. Amit teszünk, s ami történik, az csak egy körültaogatható térben tevődik és történik, hatása nincs, sugara még kevesebb. S még romlás sincs. Beckett-i szituáció.

Leállt az idő. Érzékeim sorra mondják fel a szolgálatot: elég a militarista agresszióból! Hangokat nem hallok, mert a fülem nem fül.

Emberek tátognak, s én hagyom, hogy tátogjanak. Latinovits megjelenik az álomban, egy népfront-gyűlést dicsér nem kevés elégtétellel, s amikor azt mondom neki, hogy kívánnék vele dolgozni – eltűnik. Még a nyomát, cigarettája füstjét sem találom.

*

Lassan kivonul belőlem a század. Kérdései megmaradnak, s a felelet jelentős részét talán tudom is, de nincs kinek mondjam. Moralistákat olvasok, dokumentumokat, s tudom, hogy egyetlen örömmel tehető munkám az volna, ha színházat tudnék csinálni. Igazi színházat. Szeretet-színházat. Öröm-színházat. – Mint Latinovits és Mezei – mondja egy hang, és igaza van.

*

Berúgok. Ösztönösen. Nem határozom el, hogy most iszom, egyszerűen leállok a pultnál, beszélgetek, s mennél inkább fontos kérdésekről beszélgetek, annál inkább iszom. A negyedik konyaknál szószólónak érzem magam, hevesen agitálok, s az ötödiket már mintegy meglett hülye hajtom fel. Kell ez nekem?

*

Két éve dolgozunk egy dokumentum-játékon. Fél éve új emberekkel – kezdetem előlről mindent.

A nyilvános főpróba után a nézők közül valaki megkérdezte N.I.-t, aki nem lényegtelen szerepet játszik, hogy miért csináljuk ezt?

Nem tudott válaszolni.

*

Kisszerű figurák mindenütt. Nem a monumentalitást hiányolom belőlük, hanem az ember-szabást. Még csalni sem tudnak emberien. Pitik. Soványak. A lelkiismeret tüdőbajosai.

*

Gulyás úr! Hát igen, Gulyás úr, a maga szétrugdalt heréivel, a maga húsz év börtönével-elmegyógyintézeti múltjával – figura volt. Hiteles figura. Értettem benne, amit még a kezelőorvosai sem értettek soha: a szeretet volna egyetlen gyógyszere!

*

Dilemma: Dolgozz erőd és eszményeid szerint – másokért,
vagy: éld le szép csendben az életed?

*

Én már választottam – mondta K. –, azt a pirosat kérem.
– Jól áll neked a piros – mondta F. és egymáshoz bújtak.

*

Hiába, emberek. Ezt Böbe mondta, akit az állatkert látogatói tettek el láb alól – tiltott etetéssel.

*

Szükségem van rá. Szükségem van rád. Szükségem van rájuk. Szükségem van.
Szükség. Szűk. Ez az: SZŰK.

Baj van, fiacskám, nagy baj. Mi már azt sem tudjuk, mi az a szükség. De szarnunk, szarnunk, azt kell.

*

Ha meggondolom, hogy a tomboló idegbajból-félelemből az érzéketlenségnek és figyelmetlenségnek milyen tágas sivatagába jutott, még csodálkozni sincs erőm. Iszom egy konyakot és elhiszem, hogy ez a legtermészetesebb dolog a világon.

*

Sokszor azon tűnődöm: elérhető lesz egyszer minden! Ott állok majd egy hatalmas hangversenyterem dobogóján, frakkban és jégeralsóban, és ünnepelnek az emberek. Nem én leszek a fontos, hanem az, amit csinálok.

Nagy és ritka ünnep lesz.

*

Ügy és ügynöke elválasztható-e? Az ügy avatja-e lovaggá ügynökét, vagy az ügynök tesz üggyé egy abszolút bagatell dolgot? Kérdés.

*

Válaszok: – Nem így akartam.
– Ezt kell tenni.
– Ki kell bírni.
– Muszáj.

- Kell.
- Lehet.

De mit?

*

Filmet fogok csinálni. Húsz percesre tervezem, s annyiból áll majd, hogy egy fehér irkalapot vetíték egy fekete vászonra. Zene, zöreje semmi. S remélem a nézőtér is üres lesz.

*

Ha kritikus periódusba jutok, rögtön elbizonytalanodom. Ez, mondjuk, törvényszerű is. Az már kevésbé, hogy tervezgetni kezdek. Remek, ambíció-keltő terveket szövök és elmondom másoknak is.

A megvalósítást valami ünnepi terminushoz akarom kötni, s amíg az eljön, teljesen kikopik belőlem a terv. Még a hite is. Ilyenkor új terveket kell szőnöm, hogy életben tudjam tartani magam.

És ez így ismétlődik évek óta.

*

No, igen – mondom és megiszom a tizedik féldecit.

*

A csendből kellene palotát építeni. A világ legnagyobb és legdemokratikusabb palotáját. A hang e helyre nem kapna beutazási engedélyt, s még a deviza-igényét is elutasítanánk.

Szép világ volna!

*

Szép, hát persze, hogy szép! – mondja X. és leköpi Aphroditét.

*

Válassz! – mondta a király és a két lehetőségre mutatott.

A bitót választotta.

*

Azt hiszem fáradt vagyok. Nagyon fáradt. De leállíthatatlan is vagyok: a fizikumom már megint a tönk szélén, de a kerekek még forognak. Hát kell ez? Kell nekem ez?

Megint nem alszom. Megint nem becsülöm magam. Megint elromlott minden. Megint világvége, eszmém-vége, magam-vége.

Megint túlmentem a határon. Megint diverzáns voltam. Megint hittem. Eh, nem szabad, fiú, nem szabad!

Keresek valamit. Valakit. Magamat. A helyem. Nincs helyem.

Van valaki, akinek nincs helye. Aki felesleges. Vagy vak. Vagy oktalan. Vagy?

Hát vagyok egyáltalán?

*

Menj arrébb? Hova!? Arrébb. Az hol van? (Van: a van?)

*

Előadást tartottam délután a nyugdíjasoknak. Feltűnően sokan voltak és feltűnően érdeklődők. Vetítettem a képeket és beszéltem Krakkóról. Úgy éreztem, mintha vattába lennék bugyolálva, a hangom sem hallottam és nem éreztem semmi konkrétumot. A képek keretét sem, a gépet sem, a lábam sem, s mintha nyelvem sem a számban működött volna. Ott ültek körülöttem, s mintha a föld alól nyújtogatták volna nyelveiket.

Valószínűtlen, teljesen az.

*

Ha most fegyveresek jönnének értem és kivezetnének a falhoz, s azt mondanák: Fiú, vége a játéknak! – még örülnék is. Még jótevőimnek gondolnám őket.

Vajon mit szólna ehhez Kuki, ha elmondanám?

Megnyugtatna. Biztos ezt tenné és közben én újra tervezgetnék.

Igen. Egészen bizonyos vagyok benne.

*

Lear. Lir. Líra. „A szubjektum szervező középpé válik.”

*

Mivé? Kávét.

*

Na igen, holnap újra kezdem, azért is újra! –

Utam az akasztófához

Valakit meg kell bántanom, ha meg akarom mondani az igazat? Igen, meg.

Vajon igaz ez? Tényleg csak úgy lehet igazságos az ember, hogy közben fájdalmat okoz? Fájdalmat annak, aki – mégha igazságtalan, tehát bűnös is, de – ember.

Tényleg csak úgy lehet igazságos az ember, ha nem törődik semmiféle szubjektív indulattal, s számára csak és kizárólag az igazság érdekes? Dehát ekkor emberellenes, nemde?

Nem. Akkor emberellenes, ha vállalja a kompromisszumot, mint ez eddig számtalanszor a történelemben: úgy adni és részesíteni az igazságból, hogy közben nem romboljuk az őt megelőző hazugságokat. Ez képtelenség. Ha van objektív érték, jelenség és tárgy, úgy van objektív morális ítélet is: IGAZ AZ, AMI EREDENDŐEN IGAZSÁG.

De mi igaz eredendően? Nehéz és bonyolult kérdés. Könnyebb talán azt elmondani: mi nem igaz eredendően.

Nem igaz eredendően az, ami: a világ, a föld, az ember, a kozmikus lét boldogságát akarja megkerülni, akárha egy szalmaszálát tesz is elébe.

Nem igaz eredendően az, ami az ördögiség, a számítás, a mások hibáiból, adott vagy teremtett hátrányaiból akar előnyt szerezni önmagának. Akár másnak, akár többeknek is. A többség, mint népességi és filozófiai kategória nem létezik, mert a többség éppúgy lehet csalárd, kizsákmányoló, amorális és akasztófárávaló, mint az egyes ember.

És itt a lényeg: olyan társadalmi rend, amely igazságos volt vagy lehetne, ezeddig még nem volt, s ha a „kijelölt” úton haladunk, nem is lehet.

A történelem – s ez nekünk nem példatár és tanúság-naptár, hanem mai és jövő életünk eddig leélt képlete és bizonyosága – ezeddig csak olyan társadalmi rendeket szült és volt képes szülni, amelyet az érdekeit féltő ember képes volt kiagyalni. Tehát olyanokat, amelyek (Marx szerint) a társadalmi termelésen alapulnak: az az uralkodó, aki a termelési struktúrában az uralkodó helyzetet bírja; az, akit – nem tudni milyen szempontok alapján megállapított – „osztályhelyzete” alapján előnyben (morális és anyagi előnyben) kell részesíteni.

Az eddigi társadalmi formációk ennek a törvényszerűségnek (az önző ember által a törvények kikiáltotta törvényszerűségnek) természetere szerint variálódtak. Egy-egy társadalmi formáció lényegében *csak* a társadalmi struktúra megváltozását jelentette és jelenthette: azok lettek uralkodók, akik erre bizonyos emberek szemében jelöltettek. Általában azok, akik annakelőtte elnyomottak voltak. De milyen *objektív*, az emberi természetet szolgáló és részben azon felülálló szempont döntött és dönthetett ebben a változásban?

Az önzésé.

Akár egy játék, egy badar és értelem, cél nélküli játék (hisz valós célja aligha lehet), amelynek alapszabálya az: aki eddig húzott, az most henyéljen, aki eddig henyélt, az most húzzon. Akár az óvodások kidobós-játékában: Most Te dobtál, de hozzám került a labda, s mert célt tévesztettél, most én dobok!

Gyönyörű! Szomorú.

És állítólag mindezt Te tetted és teszed, te, az Ember, aki a magad planétáján mindenekfölöttinek tartod magad!

TEGNAP ESTE

tegnap este még nem gondoltam, hogy rámtör az egyedülLÉT, végtére is csak 1szerűen vissza KELL mennem a KÓR -ba — hozzád bújtam, egyenletesen, mélyen szuszogtál, pedig ébren voltál még — olajzöld falióránk 11-et ütött (volna, ha lenne falióránk) — a felettünk lakó szomszéd éppen hazaért, vége az előadásnak, bezárt a NIGHT KLUB, nyilván részeg, cipője nem kopogott, mint szokásos, teletalppal sasszézott föl-alá, aztán hallottam: megengedi a

fürdővizet (kijózanodik ettől?),
irdatlanul zu-
hogott-csobogott, kissé később a
szellőző masi-
na is BEKAPcsolt, a hűtő meg ki —
ablakunk alatt nem tapsikoltak
a jázminok, ellen-
ben ugyanúgy pislogott az a
vinnyogó neon, mint
egy hete, két hete, három éve —
valaki telefonálni próbált az er-
kély alatti fül-
kéből, nyilván rossz volt a ké-
szülék, mert egy
idő után vadul verte és a RO-
HADT MOCSKOS ANYJUK-
at emlegette —
valaki rosszul van a családban —
be van rúgva ez is —
hallani akarja párdúc-ölelésű
szeretője hangját —
ki kellene mentenie magát, mert
nem ment be éj-
szakai műszakra --
ilyenekre gondoltam —
aztán: lehet, Anyám is ébren
van, mint én, 140
kilométerrel odébb (ott még a
levegő is más!),
eddigre már te is aludTÁL,
rámfonódó lábaidat
úgy emeltem le magamról,
hogy meg sem rebbenTÉL,
tehát Anyám is a plafont nézi és
könyörög az is-
tenhez, hogy ne fájjon e n n y i -
r e a lába,
a dereka, a háta —
az a hülye nem fizeti ki a tisz-
teletdíjamat, él-
vezi, hogy nincs pénzem (táp-
pénzt sem kaptam két
hónapja) és újabb kéziratokkal
kell megtöltenem

a szerkesztőségi íróasztalokat,
hogy ott is le-
gyen mit nem kifizetni —
holnapután ilyenkor már a kór-
házi ágyon fekszem,
ismét, alszom, mert a
GYÓGYszerek BEVÉTELÉT szí-
gorúan ellenőrzik, s nem bá-
mulok így az éjszaká-
ba, nem gondolkozom és nem
hallgatom olAJZöld
falióránk ingaütését 11-kor és
utána sem, még ha
volna falióránk, akkor se —

(ÁLOM 1979. november 28-án, éjjel)

Egy boltíves, két szintes teremben vagyok. Az emelt részen Rektor Tamást látom rengeteg fonal között, egy szövőszék előtt. Ahogy balra tartok, meglátom Ágnes is. Gyapjúszálakat sodor. Kékfestő ruhában van, külön szoknya, külön mellényke. Haja kontyba feltűzve, tehát hosszú. Nagyon megviselt az arca. Észrevesz, lassan előrejön az emelt rész korlátjához. Hosszan nézzük egymást, ezalatt talán megbocsát. Aztán szó nélkül megcsókolja az arcom. Mikor eltávolodik tőlem, rettenetesen megkínzott az arca. Fogja a kezem és felvezet az emelt részre. Tamással kezdet fogok, de eddigre már sokan vannak, valamennyien ismerősök: mindannyian fonnak. Ágnes a terem jobb szélén egy birkához megy, arról tekeri le a barna, drapp és narancs színekben játszódó fonalat, akár egy spulniról. Vastag hurkában érkezik a többiekhez, akik egymás után, láncban, sodornak rajta és a végén valaki (nem tudom ki) a rokkán tovább műveli. Ágnes mondja, hogy nem lakik otthon, a Gyerekek a Nagyinál vannak, de albérletet keres. Diszkréciót kér, s erre való tekintettel abban állapodunk meg, hogy este feljön hozzám és megbeszéljük.

Nem tudom miért, valaki mondja, hogy itt van Szelényi Karcsi is. Kérdésemre – hol? – a hátsó konyha felé mutatnak. Arra tartok. Ismét ismerős alakok jönnek, a konyhában pedig disznóölés van. Karcsit nem itt, hanem egy helyiséggel arrébb találom: egy hatalmas ravatalt díszít, az ajtón alig lehet beférni. Csak futtában beszél velem, mint mindig. Nyüzsög.

Egy utcára érek, barokk hangulatú. A zircihez hasonló templom melletti ház erkélyén egy katolikus pap kezdi szónoklatát, közben egy beat zenekar csindradattázik. Nyilván ez a korszerű. Az erkély alatt bémézkodók az ablakban. A földszinti részén kávéház, de az igazi régi, nagy csiszolt üvegablakokkal, rézki-lincsekkel, tölgyfa berendezéssel. Krúdys hangulatban gavallérok, lányok, papok, kóristák, virágárosok, kurvák, pincérek, szivarozó öregurak.

A sarkon túli utcán március 15-öt ünneplő tömeg, egy palánkon egyetemisták, akárha barikádon volnának: ugrálnak, tüntetnek, énekelnek. Demonstráció. Az utca másik fele kihalt, mintha a Téli palota tere volna. Széles utca. Én a baloldalon,

a barikád-palánk alatt nagy ívben fordulok a járdán, ez is nagyon széles, szélén szép szürke öntöttvas kandelláberek.

Hatalmas térre érek, ahol baloldalon egy több szintes, gigantikus szocreál-ízű, panteonszerű építmény, láthatóan az új nagy tér centrumában. A lépcsőzetesen kiképzett „emlékmű” körül, meghatározott pontokon frízek, domborművek, amiknek oldalába új munkásőr ruhába öltözött munkásőrök géppisztolyaik megfeszítésével padokat erőltetnek be a kivágott résekbe. A panteonszerű, oszlopos építménynél márványládákat erősítenek az oszlopokhoz.

Aztán elszakad az álom.

Felébredek. Eszembe jut, hogy az idén nem ünnepeltem egyetlen Katalint sem. Felöltik volt évfolyamtársam, Zsankó Kati képe, s arra gondolok, hogy egy lapot kellene legalább írnom, s mivel címét nem tudom, talán a szüleihez, Marcaliba.

10 órakor csöngetnek, a postás táviratot hoz. Szelényi Karcsi és Kati táviratilag hívnak szombaton B. szőlősre, Katalin napra.

Hát mindez MICSODA ???

Hogy van-e, létezik-e ... olyan dolog, amitől nem szabad – nem kell! – féltetni önmagam...?

Mindent és mindig mégis akkor és akképp csináltam, ahogy az nekem magától értetődő volt.

Ha így, – ha úgy – ÚGY!